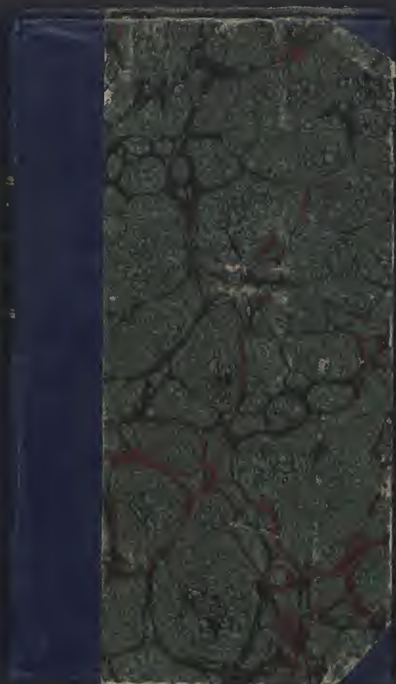

Jon Jonsen Therkelsens

Levnet,

forfattet

af

Biskop St. Jonsen,

oversat

af

H. J. Hansen, Overlærer.

Udgivet

som Indbydelsesskrift

til den

offentlige Eksamen

i

Ribe Katedralskole

i September 1820.

Trykt i Ribe hos N. S. Hyphoff.

Forord.

Da höjærværdige Herr Biskop Stengrim Jonsen i Vintren 1824—25 i Anledning af sin Ordinatsion opholdt sig i København, lod han dette sin afdöde Vens Levnet trykke, hvilket han, efter dennes Anmodning og for en stor Del efter hans skriftlige og mundtlige Meddelelser, havde forfattet allerede Året efter hans Död, men hvis Trykning indtil da var bleven hindret af uangivne Årsager. Det er en gammel Skik hos Islænderne at hædre udmærkede Afdöde ved sådanne Mindeskrifter. Nærværende, skönt ikke rigt på vigtige Begivenheder, er dog et mærkværdigt og lærerigt Eksempel på, at Lyst til Kundskaber, når den engang er opstået, ikke lader sig dæmpe ved Hindringer, men veed under de vanskeligste udvortes Omstændigheder at bane sig Vej til Målet. Jeg har derfor troet, at en Oversættelse af denne lille Bog ikke vilde blive ugunstigt optagen af den Kreds, for hvilken dette Lejlighedsskrift er bestemt, og at det også vilde fornöje andre af Therkelsens danske Bekjendtere, i hvis Hænder disse Blade muligen kunde falde, at erfare noget nöjere om hans Levnetsbegivenheder.

Læserne vilde undskylde om Oversættelsen ikke skulde findes fri for Fejl og Hårdheder. Et Par Steder har jeg tilladt mig at forkorte, fordi de ikke kunde interessere danske Læsere eller ere unödvendige for disse. Af Herr Biskoppens Fortale, som jeg af samme Grund har udeladt, må jeg dog anföre fölgende af Therkelsens sidste Brev til ham, dateret 21de Juli 1805: "Nu kommer jeg til Hoved-

sågen, som jeg engang omtalte så lösligen, dog i Alvorlighed, at Du vilde opskrive min Opvæksts- og Ungdómshistorie; jeg sender Dig derfor forseglede alle de Oplysninger, mine Kræfter og min Hukommelse nu tillade mig at concipere, först på Latin, siden på Islandsk, med alle vedkommende Dokumenter. Du må ikke smigre, men skrive forsigtigt, hvor Vedkommende endnu ere i Live. Mit Liv i Köbenhavn bliver det længste, men det kjender Du udenad. Helst vilde jeg, Du nöjagtig viste de magelöse Vanskeligheder, jeg fra Barnsben havde at kæmpe med i Henseende til nogen videnskabelig Dannelse; at læse og noget lidet at skrive, var det hele, som mine Slægtninge tillode, og dog, hvor besværligt gik det ikke med Skrivningen! I den anden Pakke sender jeg Dig Medallien, der er, som Du veed, af 40 Rdlrs. Værdi. Koster det nu mere at trykke, hvad er da at göre? —"

Endelig har jeg tilföjet en Anmærkning om Skolevæsnets Forfatning på Island, for at Læserne kunne se, at denne heller ikke var den gunstigste for en lærelysten og fattig Yngling.

Oversætteren.

Nec sicci sint oculi, amisso amico, nec fluant; lacrymandum est non plorandum — id agamus, ut jucunda fiat nobis amissorum recordatio.

L. A. Seneca Epist. DXIII.

Jon Jonsen Therkelsen blev födt den 23de December 1774 på Rödenæs i Myre Syssel (Herred) på Island. Hans Fader var Jon den yngre, Farfader Thorkel, Oldefader Brand, Tipoldefader Thorkel, som alle fire havde boet efter hinanden på Rödenæs.

Jon, Therkelsens Fader var tre Gange gift, havde med sin förste Kone en Sön Thorkel, med den anden ingen Börn, den tredie hed Ragneidr og havde för været gift med Magnus Bjarnesen på Tandrasæl, og med ham avlet nogle Börn, af hvilke her anföres to,

Bjarne og Vigdis. Med Jon avlede hun alene Jon, der siden da han kom til København, efter sin Farfader Thorkel antog Tilnavnet Therkelsen.

Hans Forældre stode sig nogenlunde, men lede stor Skade på deres Indbo ved Husbrand, som indtraf sidst i Juni 1774. I April næste År 1775 druknede Faderen Jon Thorkelsen og hans Sön Thorkel, da de vare roede ud på Fiskeri; Therkelsen, som da var en fire Måneder gammel, fik i Arv efter begge omtrent 200 Rigsdalers Værd i Lösöre og et Stykke Jord, vurderet og siden solgt for 67½ Rigsdaler. Om sin Opdragelse i de 4 förste År i sit Mödrenehus vidste Therkelsen intet mærkværdigt uden hvad Bekjendtere og Slægtninge siden havde fortalt ham, nemlig: at han da havde været egensindig, hæftig og ulydig; dog vare to Forseelser ham selv i frisk Minde, såvelsom den Straf, de havde pådraget ham. Den ene var denne: hans Moder var gået ud og havde lukket ham ene inde; i Stuen stod et uläset Skab med en Mængde både trykte og skrevne Morskabs og Andagtsböger; han tager en af disse skrevne, der var meget gammel og skröbelig (det var, som han siden fik at vide, Tårepersen på Vers) og som et Barn i fjerde År, der hverken forstod eller var vant til at omgås med Böger, river han den i mange Stykker; hans Moder kommer ind, seer Papiret rundt om på Gul-

vet, tager Drengen og revser ham med Ris, så skarpt som han i den Alder kunde tåle, da hun, foruden Skaden, anså dette hans Foretagende som et Forvarsel for at han vilde blive en uregjerlig Religions og Gudsfornægter, eftersom "han havde handlet så ilde og uforskammet med den förste Bog, han fik i Hænder, og det en åndelig Bog, som ikke alene indeholdt Guds eget Ord, men også viste den eneste og rette Vej til Sjælens Frelse."

Med den anden Barndoms Synd og dens Straf, som han fra sit fjerde År ikke havde glemt, forholdt det sig således: hans Moder havde strængt forbudet ham at overhænge hende for Mad eller Drikke, når Fremmede eller Folk fra andre Gårde hörte derpå; nu traf det sig, at en Mand, ved Navn Thord, fra næste Gård, der havde sin daglige Gang hos hans Moder, kommer en Morgen ved den Tid, Drengen vågner; hun sætter, som sædvanligt, noget for Thord at spise og drikke, han sidder længe over det og opholder hende med Snak til henimod Middag. Da Drengen intet får den hele Tid og föler stærk Hunger, tænker han ved sig selv at denne Hverdagsgjæst ikke kan ansees for fremmed, og at han derfor uden Fare kunde forlange Spise af sin Moder; dette gör han da og hun giver ham med et mildt Ansigt noget, men såsnart Thord er borte giver hun

Drengen en skarp Tugtelse for dette forbudne og usömmelige Madkrav.

Af disse to Eksempler kan man så temmelig slutte sig til Terkelsens Opdragelse og Undervisning i disse tidligere Barndomsår.

Sin Alders femte År regnede han til de mærkværdige; da indgik hans Moder sit tredie Ægteskab med Sigurd Romundsen, en fattig Bonde, men en gudfrygtig, god og meget sagtmodig Mand, der formildede hendes hæftigere Sind, og trådte Therkelsen i den bedste Faders Sted. I dette År lærte han at læse og gjorde i den Vinter sådan Fremgang, at han uden at standse kunde læse enhver Bog med danske eller latinske Bogstaver, undtagen de vanskeligste Egennavne; hvorfor mange roste ham for hans Anlæg, især Præsten. *)

I de næste fire Åar havde han det godt hos sin Moder, hun viste sig stedse moderligere imod ham; jo mere Glæde hans Fremgang voldte hende og Stedfaderen; om Vintren og Våren i hans 6te År lod hun ham læse hele Bibelen, både det gamle og ny Testament, höjt for sig, og rettede hans Læsning så godt hun kunde.

*) *Therkelsen erindrede, at Præsten, engang en Smule lystig, med et Slags Spådomsmine bad Folk at lægge Mærke til, at enten vilde denne Dreng leve meget kort, eller blive en större og berömtere Mand, end man tænkte.*

I det syvende År lærte han hele Pontoppidans Forklaring over Luthers Katekismus. I åttende og fölgende År önskede han meget at lære at skrive; ingen i Huset forstod det da; hans Halvbroder Bjarne var den eneste, der i sin Barndom havde lært noget lidet deraf af sin Fader, men da han af Naturen var hengiven til Husholdningsforretninger, havde han siden lagt det aldeles til Side. Papir, Blæk, Penne, kort alt Tilbehör manglede. Therkelsens förste selvoptænkte Skriveforsög bestod derfor i at han paa et stövet Kistelåg dannede Bogstaver med sin Pegefinger eller en Træpind vædet i Spyt. Hvor han trak disse omkring, viste det rene Træ sig og forestilte naturligvis temmelig uformelige Bogstaver. Det varede imidlertid ikke længe, förend han af en skrivende Nabodreng fik nogle Dråber Blæk, men hvorfor han siden ofte måtte meddele denne noget af sin Mad, og tillige höre, hvilken Velgjerning han havde modtaget af ham. Ved samme Tid fandt han ved Stranden en Söfuglefjeder, hvorom han havde hört, at den brugtes til Pen; han löb derfor hjem med den til sin Broder Bjarne, der så godt han kunde med sin Tælgekniv tilskar en Pen af den. Nu havde han da to Dele, men manglede endnu noget at skrive på. Han gav sig da til at male op på rene Kister, Staver, Bjelker og Sengesteder; men dette kunde snart have bekommet ham ilde: ti nu fortörne-

des hans Stedfader på ham, og troede at sligt ikke burde gå ustraffet af, efterdi han i sin Enfoldighed indbildte sig at der kunde være Fare ved sådant ulæseligt Kridskrads og det så meget mere på Steder, hvor Folk skulde være både Dag og Nat. Herom blev meget talt og rådslået indtil endelig en af Husfolkene siger sin Mening: at hertil behövedes hedt Vand (koldt duede ikke) med Salt i. Dette fandt Bifald, og al Skriften blev aftvættet med varmt Saltvand, men Therkelsen slap for Straf. Nu var han lige nær, og forlegen med hvad han skulde få at skrive på, indtil han traf en hvid og gjennemtör Hestekindbakke; han prövede strax sin Pen på den, og skönt det ikke tog godt ved, var Kjebebenet, hvoraf han bestandig kunde udslette, i lang Tid hans eneste Skrivebog. I det syvende, åttende og niende År begyndte han også at göre Vers, hvilket storligen fornöjede hans Moder, der var en af Naturen velbegavet Kone, i hvis Overtro kun Tid og Vane vare Skyld. I det sidstnævnte År syntes og hans Kår at forbedres, ti i Vinteren 1783—4 blev Thorkel Sigurdsen på Hamrar, som skrev en net Haand, antagen til en hel Uges Tid at lære ham at skrive ordentligt; i hvilken Tid han lærte ham Fraktur og latinske Bogstaver. Den næste Vinter blev Thorkel igjen antagen, og lærte ham Sammenskrift, men det varede kun tre Dage, da Thorkel fölte stor

Længsel efter at komme hjem, hvor han döde få Dage efter. Hermed var dette altså forbi, hvorved hans Moder bevægedes til i samme Vinter at sætte ham til Sysselmand Gudmund Ketilsen i Svignaskard for at lære at skrive bedre og at regne; men det var så uheldigt at Sysselmanden havde liden Tid at undvære fra sine Embedsforretninger i Myre og Borgefjords Sysler, (i det sidste var han dengang konstitueret Dommer).

Hos ham lærte Therkelsen dog skikkeligt at skrive, Regnetabellen, og, såvidt han erindrede, de såkaldte fire Species i hele Tal.

Ved denne Tid döde hans Stedfader Sigurd, men hans Moder blev ved Gården med hendes ældste Sön Bjarne. Efter fem Ugers Ophold i Svignaskard kom Terkelsen igjen hjem, men mistede sin Moder næste Sommer. Hans ældste Halvsöster Vigdis modtog da Gården med sin Broder Bjarne, men hun gik ikke Therkelsen i Moders Sted; han havde dog sit Ophold hos dem til han var 14 År gammel, men havde det slet i de fleste Henseender; i disse År lå hans Sjælekræfter i Dvale; ingen talte om at han skulde lære noget, undtagen Sognepræsten, der ofte sagde, at han vilde modtage ham og undervise ham i Elementerne af Latin, hvis hans Köer kælvede tidlig, men ved den Tid bar den förste af dem ved Kyndel-

misse *); engang flyede han ham Horsters Udtog af Historien, som Therkelsen lærte i få Dage, ligeledes det hebraiske Alfabet.

Noget lidet skrev Therkelsen, når han ikke manglede Materialier, han læste enkelte Gange i Bibelen og andre gudelige Böger, men blev holdt til Arbejde såmeget hans Kræfter kunde udholde, var derfor bestandig våd og kold, var ilde klædt, og fik ofte meget knap Föde; Legemet tog derfor kun lidet til, og Sjælen endnu mindre.

Året 1787 förste Söndag efter Trinitatis blev han konfirmeret af Præsten Herr Frederik **).

Tidlig på Året 1789 i den strængeste Vinter plagedes han således af Sult og hård Behandling med strængt Arbejde ude i det hårde Vejr, at han med sine Söskendes Vidende og Villie forlod Rödenæs og gik tilfods ud til Kalfalæk

*) *Dengang var Sognepræsten i Borgarting Herr Frederik Gudmunson, en meget dulig Mand, men bebyrdet med mange Börn og gauske fattig. Ubelejlig Kælvningstid er et betydeligt Vanheld i Husholdningen, Se det islandske Litteraturselskabs Skrifter* 6*te Bind, Side* 41.

**) *Han kaldtes da* 14 *År gammel, Födsels- og Konfirmationsårene iberegnede, endskönt han kun havde levet* åtte *Dage af hint og omtrent fem Måneder af dette*, så *han egentlig kun var i sit trettende År. Ellers er det almindeligt* på *Island at regne sin Alders År efter overlevede Juleaftener.*

til sit Söskendebarn Tejt Brandsen, der havde hans halve Arvepart at bestyre og var gift med hans Moster. Han bad dem om at tage ham til dem, hvilket de gjorde, men anså ham kun som en morsom lille Arbejdsdreng; her havde han noget bedre Föde end på Rödenæs, men ligesåmeget eller mere Arbejde, og man tænkte ikke på andet end at han skulde blive i Bondestanden; Manden var bestandig lemfældig imod ham, men Konen lunefuld; her var Skrivning ikke at tale om, og ingen anden Læsning end Iluslæsning, (d. e. Læsning i de gamle islandske Historier); de lange Vinteraftener skulde man have noget imellem Hænder, om ikke andet så Uldarbejde; begyndte han at tale om Latin, bleve Folkene vrede, og truede ham med Straf.

Sommeren 1790, da Provsten Hrr Haldor Finsen i Hitardal rejste til Skalholt til Samfrændeskiftet efter sin Fader, Biskop Finn Jonsen, tog han Therkelsen med som Hestedreng. Degnen Björn Benediktsen var ligeledes med. I Lambastadir blev Domkirkepræsten Herr Gudmund Thorgrimsen underrettet om Drengens Æt og Vilkår; han erindrede sig at hans Fader, afgangne Sysselmand Thorgrim, en Ven af Therkelsens Moder, havde bedet ham at se til med, at der kunde blive noget af denne hendes Sön; han spurgte derfor Provsten, om Drengen, som selv vel havde no-

gen Formue, monne have Gaver og Lyst til at lære, da det så vilde være en god Gjerning, at holde ham til Studering. Provsten gav et tilfredsstillende Svar, og lovede at lade ham undervise næste Vinter, men siden skulde Herr G. Thorgrimsen hjælpe ham frem. Derpå lode de Degnen underrette ham herom, og spörge ham om han vilde studere; af Frygt for sine Pårörende torde Therkelsen da næppe yttre sin Villie, men Degnen satte Mod i ham og opmuntrede ham til, taknemmeligen at modtage Tilbudet. Han var altså den fölgende Vinter (1790—91) i Hitardal, og begyndte der först mere end 16 År gammel, at lære Latin, under Vejledning af omtalte Degn Björn Benediktsen, men i Efteråret 1791 kom han ved sine Velynderes, Provstens og Domkirkepræstens Foranstaltning i Latinskolen i Rejkevig, hvor han var de tre næste Vintre, den förste på halv, de to andre på hel fri Kost. De to förste Vintre var hans Lærer Konrektor Pavl Jakobsen, den sidste Rektor G. T. Thorlacius; da viste det sig åbenbart, hvor skikket han var til Studeringer. I det latinske Skudsmål, som meddeltes ham ved hans Udgang af Skolen, udstædt 30te Maj 1794, siger Rektoren blandt andet: "at han er en sædelig, overordentlig lærenæm og dulig Yngling, har de lykkeligste Anlæg, sjælden Flid, — er en færdig latinsk Digter — har på egen Hånd tilgavns giennemgået adskil-

lige latinske Forfattere — med Rette kunde man sige, at denne Yngling både i og udenfor Skolen havde været en Slave af Studeringerne." Den 18de Juli samme År gav Biskop Dr. H. Finsen ham skriftlig Tilladelse til, med vedkommende Sognepræsts Villie og Vidende at måtte öve sig i at prædike og katekisere offentlig i Kirken, hvor som han opholdt sig i Skalholts Stift. Ved denne Tid var Therkelsen uden fast Tilhold, indtil samme Biskop tog ham med sig som Skriver på sin Visitatsrejse (fra 15de Avgust til 12te Sept. s. Å.) i Myre-, Huappedals- og Snefjelds-Sysler. Straks efter (15de Sept.) blev han af Biskoppen kaldet til Degn på Bredebolstad i Fljotshlid; her havde han tillåns nogle Böger af Rejkevig Skoles Bogsamling, hvoraf der opstod nogen Ubehagelighed formedelst hans Langsomhed i at levere dem tilbage. Efter henved et Års Ophold på Bredebolstad, sögte han om Degnebrödet i Odde, i Håb om, der at have bedre Lejlighed til at studere. Det blev ham tilstået ved et nyt Kaldsbrev af Biskop Finsen, dateret 5te Avgust 1795, og fornyet af Biskop Gejr Vidalin den 30te Sept. 1797. Her tjente han i fulde 5 År, gik, efter Landets Skik, på alle Slags Arbejde, övede sig i at prædike, katekisere og undervise Börn, og læste bestandig, når han havde Lejlighed. Et af de sidste År forlovede han sig med en Præstes Datter i Næs-

heden, men denne Forbindelse ophævedes siden imedens Therkelsen opholdt sig i Rejkevik.

Ved et Kongebrev af fjerde Oktober 1799 bleve Indkomsterne såvel af Odde- som Bredebolstad-Degnekald henlagte til en Distrikts Kirurgs Lönning; Therkelsen blev derved berövet sit fri Ophold, og drog derfor i Foråret 1800 fra Odde til Rejkevig, hvor han boede hos Köbmand Arne Jonsen og beskæftigede sig i de fölgende to År med at undervise hans og andre Börn, og samlede sig imidlertid nogle få Penge.

Af utrættelig Lyst til Studering foresatte han sig nu at rejse til Höjskolen i Köbenhavn, og skrev i Forvejen d. 17de Juli 1802 en Ansögning til Kongen, om at erholde, sålænge han som Student måtte blive ved Höjskolen, en årlig Gave af 25 Rdlr. 48 Sk., eller på en Gang 100 Rdlr. ved hans Didkomst; sóm Grund for denne Bön anförte han, at det havde behaget Kongen, uden hans Skyld og uden nogen Erstatning, at henlægge hans Bröd til Lönningsfondet for Kirurgen på Sönderlandet, og at han i de tre sidste År havde sögt Embeder på Island uden at være bleven bönhört. Biskop Vidalin undskyldte dette sidte, i sin Påtegning af 13de Sept. s. År, med at det altid havde været Brug, at ældre og værdigere Embedsmænd havde Fortrinnet ved Embeders Besættelse; han anbefalede hans Bön dels på

Grund af hans store Fattigdom, skönt han havde de bedste Gaver, dels fordi det Kongelige Kanselli havde erstattet den anden Degn fra Bredebolstad hans Tab med et ligeså godt Bröd i Hitardal.

Therkelsen rejste altså om Sommeren til Köbenhavn, hvor han ankom den 31te Avgust 1802. Omtrent tre Uger efter fik han Mæslinger, og blev den 29de Sept. bragt på Frederikshospital. Hans Iver tillod ham ikke at oppebie sin fuldkomne Helbredelse, förend han den 26de Okt. underkastede sig Examen artium, hvorfor han erholdt Hoved-Karakteren: laudabilis præ cæteris *) og blev indkaldt. Som Student fik han straks derpå Kloster (7de Nov.) og Regens (1ste Nov.)

Om Vintren hörer han, at hans för omtalte Ansögning til Kongen ikke blev bevilget; han prövede da mundtlig at forklare sin trængende Tilstand for en meget formående Mand i den da værende Universitets- og Skole-Kommission, for at erfare om det kunde nytte at ansöge hos denne om nogen Pengeunderstöttelse; men

---

*) *I Religion, Historie, Geografi og Latin, hvori han desuden angav Livius i Stedet for Hebraisk, fik han laud. præ cæteris, men i Græsk og Astronomi, hvilken han lærte medens han lå på Hospitalet ved Hjælp af daværende Studiosus* **Stengrim Jonsen**, *laudabilis.*

denne Mand, der senere viste sig som hans store Velynder og Beskytter, modtog ham da således, at han den Gang opgav Håbet om Hjælp fra denne Side. Imidlertid læste han på det flittigste, tog Examen philologicum 5te April 1803, og fik i alle Fag Karakteren: laud. præ cæteris.

Kort efter skriver han til Rentekammeret, forklarer sine fejlslagne Forhåbninger, sin Trang og tillige sin Fremgang, og beder indstændig om nogen Pengehjælp, at han kan fortsætte sine Studeringer ved Höjskolen, og ikke nödes til at vende tilbage til Island med halvforrettet Sag; den 24de i samme Måned fik han det behagelige Svar, at der en Gang for alle var ham tilstået en Gave af 30 Rdlr. af Kammerets Fattigbörse.

Den 4de Okt. samme År tog han Examen philosophicum ligeledes med Udmærkelse i alle Fag.

Therkelsen var ligeså dygtig i Teologien som i Filologien; men, efter sit eget Sigende, valgte han hellere denne end hin til sit Hovedfag, fordi han befrygtede, at den med hans svage Bryst forbundne stödende og lave Stemme vilde være ham hinderlig ved præstelige Forretninger.

Straks derpå endnu i samme Måned sögte han derfor om en Plads i det pædagogiske Seminariums filologiske Klasse, hvilken han også

opnåede efter at have udholdt de derved foreskrevne Pröver.

Formedelst sine Anlæg, Lærdom og Flid nöd han fra nu af bestandig Yndest og god Understöttelse af Seminariets Direktor; han gav Timeundervisning i nogle fornemme Huse; og udarbejdede for god Betaling nogle lærde Skrifter; hvilket alt gjorde at han nu endelig var bleven fri for Bekymring for sit Ophold.

I Seminariet hörte han ligetil Marts Måned 1805 med utrættelig Lærebegjerlighed, den stadigste Opmærksomhed og störste Nytte vedkommende Professorers Forelæsninger, og skrev tillige mange små Afhandlinger; han besvarede det 1804 i Filologien udsatte Prisspörgsmål, og vandt med Hæder den bestemte Belönning (en Guldmedallie af 40 Rdlrs. Værd); hvorved det må bemærkes, at han om Vinteren 1803-4 var længe svagelig og i Foråret blev således angreben, at han d. 28de Maj blev bragt ud på Frederikshospital, hvor han den Gang dog kun blev en god Uge, da han ingen Ro havde på sig, hvorfor han drog hjem, men var sygelig længe efter.

I Begyndelsen af Marts 1805 overfaldt ham en stærk Brystsvaghed med idelig Småhoste og stærk Hæshed, så han i Slutningen af Måneden sögte om at optages igjen på Hospitalet, men sildig på Dagen d. 31te s. M. fik han et afslående Svar, fordi den Kandidat, der, som

sædvanligt, var sendt for at undersöge hans Sygdoms Beskaffenhed, sagde at den var mindre betydelig og langvarigere, end det kunde passe til Hensigten med Opholdet på Hospitalet. Therkelsen berettede da sin Tilstand til Professor (nu Etatsråd) B. Thorlacius, som på hans Vegne talte derom med Seminariets Direktor, Professor (siden Konferentsråd) Dr. Moldenhawer; denne sidste bevirkede da så hurtig og kraftig en Forandring i Sagen, at Therkelsen endnu samme Aften blev afhentet og optaget i Hospitalet. Dr. Moldenhawer lod ham tillige sige, at hvadsomhelst han behövede, skulde han kun forlange af ham. Selv kom han siden nogle Gange til ham på Hospitalet, og havde bedet den berömte Læge Callisen af og til at besöge ham, og endog formået Universitetets Patron, Hertugen af Avgustenborg til at indlægge et godt Ord for ham hos Lægen. Hans særdeles Velynder, Professor, Etatsråd Thorlacius glædede ham da også ofte med sin Nærværelse på Hospitalet.

Therkelsen lå her syg i fulde fire Måneder, i hvilken Tid Læger daglig besögte ham og foreskreve ham Midler, hvilke han brugte; omtrent en halv Måneds Tid henimod Slutningen fik han dagligen Gröd af islandsk Mos fra Justitsråd Thorkelin; men det hjalp alt intet. Sygdommen, som bestod i stærk Brystsvaghed, forbunden med Tæring, angreb ham

ikke meget hårdt i de förste tre Måneder, så at man da havde Håb om Bedring; han læste da meget flittigt i Sengen, skrev Breve, optegnede meget, han vilde erindre, og samlede Materialier til adskillige vigtige Afhandlinger; men det meste af disse Optegnelser og Udkast lod han tilsidst brænde, da han så, hvad Enden vilde blive. Sidst i Juni Måned begyndte hans Kræfter og Munterhed efterhånden at aftage til Slutningen af Juli. Den 17de i denne Måned, 14 Dage för sit Endeligt, havde han gjort sit Testament, hvorved han skjenkede sine Böger og Håndskrifter til Latinskolen på Island. Den 20de Juli skrev han således til sin Ven, daværende Lektor Stengrim Jonsen på Island, om sin Sygdom og sidste Villie: "Min Ven! tidligt er dette Brev begyndt, bestemt til at sendes med Postskibet, dog måskje ikke for tidligt, til at kunne fuldendes. Sjæls og Legems Kræfter svinde, især tage de sidste nu rent af, så jeg hver Dag belaver mig på min Död; mit Testament har jeg alt gjort, og deri skjenket alle mine brugbare Böger og Manuskripter til den islandske Latinskole; de udgöre omtrent 300 Nr., og jeg vilde gjerne, at de måtte sættes i et Skab for dem selv, og måskje skrives på Dören: Donum Therkelsen *) til Op-

*) *Terkelsens Böger stå rigtig nok for dem selv i et åbent Skab i Skolebogsamlingen på Bessasted; men hidtil har intet or-*

muntring for andre, at göre ligeså, ikke mig til Ros. I den större Pakke medfölger et Register over dem, hvorefter Du kan rette Dig, og skulde der mangle noget, må Du holde Dig til B. Thorarensen*) som har påtaget sig Bögernes Emballering og Indskibning."

Therkelsen havde bedet Professor, Etatsråd Thorlacius at være Executor testamenti, og tillige besörge hans Begravelse, hvortil der skulde leveres ham 60 Rdlr., men hvad der blev tilovers herfra, tilligemed Betalingen for hans Klæder, der skulde sælges, bestemte han til Indköb af gode latinske Forfattere til Skolen.**)

Efter den 20de Juli til den 27de formåede han

---

dentligt Skab med Dör for kunnet blive indrettet formedelst det knappe Rum, men man kan vente, at dette Testators billige Œnske med Tiden vil blive opfyldt.

*) *Han er nu anden Assessor i den kongelige Landsoverret på Island.*

**) *Det der blev tilovers fra Begravelsesomkostningerne udgjorde med det, som indkom ved Klædernes Salg, 40 Rdlr. 50 Sk. ifölge en Skrivelse af 14de Juni 1806 fra Etatsråd Thorlacius til Lektor Jonsen; denne bestemte efter hins Œnske Året efter den 30te Marts, nogle latinske Forfattere, som kunde indköbes for disse Penge, hvorpå til Stiftet indkom Svar fra Directionen for Universitetet og Skolerne af 16de Juli 1808: at de forlangte Authores skulde anskaffes og i sin Tid til Skolen indsendes.*

kun lidet at sidde op, dog skrev han den 21de et langt Stykke af Brevet til sin Ven St. Jonsen, om Levnetsbeskrivelsen og Guldmedallien, som han havde bestemt til Trykkeomkostningernes Bestridelse, og endte Brevet, men med öjensynlig svagere Hånd, den 25de s. M. *) Fra den 27de til den 30te kunde han næppe tale, men han beholdt sin fulde Samling lige til sin Död, som indtraf Natten imellem 30te og 31te s. M.

Hans Begravelse lod Etatsråd Thorlacius foranstalte på det hæderligste, og hans Lig blev fulgt til Graven på Trinitatis Kirkegård af Konferensråd Moldenhawer, alle Seminariets Professorer, Etatsråd Thorkelin og en stor Mængde Studenter.

Therkelsen var liden af Vækst, spædlemmet, og noget ludende; Ansigtet var rundt, Håret mörkt, Panden ikke stor, Öjnene gråagtige, stadige og meget skarpe, Ansigtstrækkene alvorlige, Gangen uanselig og stiv men stille. Hans Næmme og Forstand vare udmærkede, og i sådan Ligevægt, at man ikke kunde se, hvilken der havde Fortrinnet; han både lærte hurtigt og

*) *"Min tiltagende Svaghed (skriver han) og rystende Hænder tillade mig ikke at skrive mere, men der behöves ej heller flere Ord herom, Du ser hvad der er i Pakken, og i hvad Hensigt jeg har sendt det. Lev vel! endt d. 25de Juli 1805. Din elskende Ven J. Therkelsen.*

kunde udenad ej alene Vers og Strofer af Digte men også ordret lange Stykker af Taler og Historier, især i sit Modersmål og Latin; næppe kunde der forekomme ham så indviklet en Periode, at han jo, enten straks eller efter kort Betænkning, udfandt dens Mening og Sammenhæng. Hans Hukommelse var sådan, at han kunde göre Rede for det meste, han havde hört eller læst med nogen Opmærksomhed, og for alle Begivenheder og Omstændigheder, som han selv havde seet eller som angik ham, fra han kom til Skjælsår, som om det nylig havde tildraget sig; et Bevis herpå ere de för anförte Eksempler endog fra hans 4de og 5te År. I de sidste År havde han fået sådan Færdighed i at læse, at han på en kort Tid gjennemlöb store Böger, bemærkede deres Værd og erindrede straks de mærkværdigste Steder. Efterfölgende er den höilærde Prof. og Etatsråd Thorlaciuses Vidnesbyrd om hans Gaver og Lærdom *):

"Alle hans Arbejder paa Seminariet udmærkede sig ved Forstandsmodenhed, Grundighed og Selvtænkning. I de lærde Sprog bragte han det i 1½ Aar, der forlöbe til hans Sygdoms Udbrud, til en i vore Tider usædvanlig Færdighed. En græsk Bog læste han omtrent med samme Lethed, som en dansk. Hans latinske Sprog-

*) *Se Kjöbenh. lærde Efterretninger for* 1805 *S.* 509 *f.*

kundskab var saa bekjendt, at han endog blev brugt til at oversætte Afhandlinger, der have gjort Lykke udenfor Fædrenelandet. I Aaret 1804 besvarede han det akademiske Priisspörgsmaal af de latinske Oldsager med saadan en Nöjagtighed og Udförlighed, at Guldmedallien blev ham tilkjendt. Dette Skrift, og adskillige andre af ham som Seminarii Alumnus udarbejdede Afhandlinger, især tvende om Grækernes Ostracismus, ere forfattede med saa sund Kritik, saa megen Sagkundskab og Kildestudium, og i saa godt et Sprog, at de, om de bleve trykte, vilde gjöre den danske Literatur Ære. Ogsaa i de tre nyere Sprog, der, för hans Indtrædelse i Seminariet, vare ham aldeles ubekjendte, benyttede han de værdige Mænds Anviisning, som der foredrage disse, med saa heldig en Iver, at en Meiners's, Barthelemy's, Fergusons o. desl. Skrifter selv paa Sygelejet udgjorde hans Tidsfordriv. De 4 sidste Maaneder tilbragte han paa Frederikshospital, og i de 3 af disse havde han endnu Sjelsstyrke nok til ved Læsning at forberede et nyt Arbejde i de græske Oldsager. Homer, Xenophon, Athenæus o. fl. gjennemlöb han paa Sengen med Pennen i Haanden, og naar han var træt af disse, brugtes nyere Skrifter til Afvexling."

Sit Modersmål talte han meget godt og skrev gode latinske Vers; til Eksempel vil jeg neden-

under anföre et Digt,*) som han uden nogen Hjælp af Böger, under sit sidste Leje på Hospitalet, med en Overskrift havde tegnet på et löst Blad; under de Omstændigheder kan det vel vel undskyldes, om der skulde findes Fejl deri. Dette Digt, skrevet d. 20de Maj 1805, som Afskjedshilsen til hans Ven, Lektor **Stengrim Jonsen**, der da lå for Rejsen til Island,

*) *Hoc erat in fatis? — nimium divelleris a me*
Heu! subito! Patriæ flos, amor atque decus!
Te fateor, nunquam sum non expertus amicum;
Feci multa tuis sedulus auspiciis!
Inconcussa diu inter nos concordia mansit
Qualis in ingenuis debet habere locum.
Non discursus amicitiam contrarius etsi
Infregit nostram, sed magis auxit eam.
Noster enim sermo nunquam contentio, rixa,
Nec fere verborum ventus inanis erat.
Utilitas horum tota est: clamor æthera rumpit;
Certator cogitur raucus abire domum.
Longe alia ratione fuit conversio nostra;
Semper ego potui doctior ire domum.
Finis erat nostri discursus omnibus horis,
Quomodo quisque hominum vera videre queat.
Ultima commemorem: quam solabare jacentem!
Alloqnio morbi est pars mihi demta tuo!
Omnibus his uno privor spoliorque momento;
Sic nerunt Parcæ tristia fata mihi.
Ergo vade, vale, felix! mea sola voluptas,
Frater, amicus, amor deliciæque meæ.
Cognita si datur his in terris ora videre,
Illo quam multum tempore lætus ero!

viser ikke alene den Lethed, hvormed Therkelsen skrev latinske Vers, men også hvad Grundvolden var for disse Mænds Venskab. Hans islandske Digte har jeg ikke kunnet overkomme. Han var overordentlig hurtig i at forfatte og skrive, hvad han påtog sig; hans Stil var simpel, klar og smidig; dog kunde han og, når han vilde, skrive indviklet, sögt og glimrende. Af Karakter var han stivsindet og noget hastig, i Svar kort og undertiden bitter, og dem, der ikke kjendte hàm nöje, forekom han uomgængelig *); halvandet af hans sidste Leveår var hans Værelse bestandig om Dagen lukket for alle og enhver, endsköm han var hjemme; i Tusmörket tog han helst mod Besög af sine Bekjendtere, men kom endnu hellere til dem, og var da munter og bragte forskjelligt på Bane at tale om.

Kort förend han forlod Island, begyndte man at ymte om, at han fandt Behag i Brændevin,

*) *I Almindelighed have to Studerende Værelse sammen på Regjensen, hvorved der ofte stiftes fortroligt Bekjendtskab og Venskab. Men indtil Therkelsen, ligesom flere Seminarister, fik Tilladelse til at være ene om sit Værelse, havde han ikke få Stuekammerader, som alle vilde fra ham; dog må man sige, at Årsagen hertil ikke så meget lå i nogen Stivsindighed hos ham, som i hans rastlöse Flid, der ikke godt tålte Afbrydelser af Snak, Skvalder, Stöj og Besög.*

men i Köbenhavn mærkedes ikke det mindste dertil: der levede han sparsommelig i Henseende til Föde, Klædning og andre Fornödenheder; han gik aldrig ud uden Nödvendighed, og skyede alle Tid og Penge spildende Fornöjelser. Hans Iver og Flid ved hans Forretninger og Studeringer*) var ualmindelig, han sad idelig over dem til langt ud på Natten, og vågnede tidlig om Morgenen til dem igjen; et uimodsigeligt Bevis både på hans Flid og på hans Hurtighed og Omhyggelighed med hans skriftlige Arbejde afgive de egenhændige og tildels originale Skrifter, han i Köbenhavn opsatte og lod omhyggeligen indbinde. De udgöre de 10 sidste Bind af de 300 Böger,**) han testamenterede

*) *Med sin Tid ved Höjskolen var han så regelbunden, at han ordentlig havde inddelt Timerne, som han daglig brugte til at höre og optegne Forelæsningerne, siden gjennemgå dem hjemme og renskrive dem, gjennemlæse de Böger han idelig lånte fra Bibliotekerne, og tilsidst til at undervise andre. Ligeledes foresatte han sig visse Arbejder i Ferierne; således erfarede jeg, at han den sidste Vinter skrev i Januar de Breve, som han agtede i Foråret at sende til Island.*

) *Disse* **10 *Bind ere:*

1-2. *Theoretisk Filosofi efter Prof. Riisbrighs Forelæsninger* 1802-3. *indeholdende Logik, Ontologi, ErfaringsSjælelære, Fornuftens Theologie, og Filosofiens Hi-*

til Latinskolen på Bessasted, og som nu der forefindes.

---

storie. 2 *Bind i* 4, *omtrent* 90 *Ark.*

3. *Praktisk Filosofi efter Gamborgs, Treschows og Sanders Forelæsninger; deri: Moralens Grundsætninger, Thelematologi, Ethik, Naturret, Politik, Pædagogik, denfilosofiske Moral.* 1 *Bind i* 4. *over* 50 *Ark.*

4-5. *Matematiske Kollegier.* 2 *Bind i* 4, *omtrent* 74 *Ark.*

6. *Græske Kollegier efter Etatsråd B. Thorlaciuses Forelæsninger.* 1 *Bind i* 4, *omtrent* 40 *Ark.*

7-8. *Antikvariske Excerpter* 2 *Bind i* 4. *Det förste indeholder: archæologiam de numismatibus et codicibus in specie græcis et latinis, archæologiam artium. over* 20 *Ark.*

I det andet Bind indeholdes:

a. b. Therkelsens Svar på to Spörgsmål, der bleve ham opgivne ved hans Optagelse i Seminariet, nemlig: hvilke ere de fornemste Opmuntringsgrunde til at vedblive i fyrig Virksomhed under Besværligheder og Hindringer? Quænam sunt præcipua præsidia, quibus cum a natura, tum ab arte instructus esse debet idoneus et doctus veterum scriptorum interpres? c. Ejusdem commentationum philologicarum specimen primum, con-

Han elskede sit Fædreland og viste det sin Taknemmelighed ved sit Testament; sine efterlevende Pårörende skyldte han ikke meget; Islands Latinskole og Köbenhavns Universitet, indså han vel, havde bidraget mest til Opfyldelsen af hans Længsel efter Kundskaber og deraf flydende större Fuldkommenhed; få men gode Böger, der udgjorde, så at sige, hans hele Ejendom, delte imellem eller solgte til Fordel

---

tinens pauca quædam collectanea, de licentia poetica, inprimis Homeri. d. Ejusdem commentatio de religione græcorum homerica theoretica et practica. e. Ejusd. commentatio de ostracismo Atheniensium. f. Ejusd. notæ criticæ in varias commilitonum seminarii pædagogici dissertatiunculas, 7 latine, et 2 danice conscriptæ g. Ejusd. dansk Oversættelse af Lucians Tyrannoctonos eller Kongemorderen. h. Ejusd. fri Oversættelse af Julius Capitolinus om M. Aur. Antoninus Philosophus, tilsammen over 40 *Ark.*

9. *Latinske Collegia.* 1 *Bind i* 4.
10. *Collegium efter Prof. Bugges Forelæsninger over Fysik.* 1 *Bind i* 4. 22 *Ark; alle* 10 *Bind tæt skrevne. Desuden Prisskriftet, som han forfattede* 1804 *de pontificatus maximi apud Romanos historia.*

for mange Udarvinger, vilde lidet nytte dem, men samlede givne til Landets Skole kunde de, længe efter Giverens Död, tjene Lærere og Lærlinge til Vejvisning og Oplysning, især i det Videnskabsfag, han alvorligen havde lagt sig efter, og hvormed han oprigtigt havde foresat sig, hvis et længere Liv var bleven ham forundt, at fremme sine Landsmænds Anseelse og Held såvel hjemme som udenlands. Skönt opdragen i trange og besværlige Kår, viste han dog således en betænksom og menneskekærlig Tænkemåde imedens han med stadigt Tålmod ventede Döden, der, som för sagt, indtraf sidste Juli 1805.

Dette er i Korthed en Mands Levnet, som man med Rette kan regne blandt Islands udmærkede Mænd; vanskeligt vil der findes Eksempel på at nogen Lærdomsdyrker har havt så vanskelige Omstændigheder, som han; dog opnåede han i kort Tid en sådan videnskabelig Dannelse, at den erhvervede ham den störste Hæder, og opvakte hos de Videnskabselskere, der kjendte ham, de hjærteligste Önsker og behageligste Forhåbninger om at han skulde blive af deres Tal, der måtte leve længe til Gavn, Glæde og Hæder for Födelandet, Danmarks Rige og de nordiske Lande. Man kunde tænke, at han havde havt en besværlig Ungdom for at han i en friere Manddomsstilling med Tilfredshed og Kraft kunde virke des mere til almin-

deligt Held; — men — i sit 31te År havde han fuldendt Livets Bane! uden at være bleven prövet af den modnere Manddoms og höjere Alderdoms År efterlod han andre et lærerigt Levnetsmönster og et godt Minde; hvad der havde væntet ham, om han havde levet længere, er skjult for Menneskene; Gud ene kjender, hvad der er os bedst! med Digterens Ord vil jeg derfor slutte denne mærkværdige Levnetsbeskrivelse:

Forsjónar leid er leynd
líkams thví fjötrum hád
mannlig ei grípr greind
guds hulit vísdóms rád;
en nær vid ástefnt mid,
andstreymis linnir slód,
hún fyrst sèr,
at himins er
öll skikkun einka gód. *)

Om Skolevæsenet på Island.

Da Rejkevig er den eneste By på Landet, med omtrent 30 Huse, foruden en Del Hytter, og 300 Beboere, og den övrige Del af Befolk-

*) *D. e. Forsynets Vej er skjult, ti lænket af Legemet begriber den menneskelige Forstand ej Guds lönlige Visdoms Råd; men når ved det tilsigtede Mål Modgangs Vej ophörer, indser den först at enhver Himlens Tilskikkelse er bedst.*

ningen boer i enligt og ofte langt fra hverandre liggende Gårde og Huse, kan her ingen sådanne Almueskoler finde Sted, som i andre tættere bebyggede Lande. Imidlertid, da, måskje tildels som Fölge af den adspredte Befolkning, Læsning især i de gamle Sagaer og Digte (Huslestr) udgör Islændernes fornemste Vinterfornöjelse, så lære alle at læse og mange at skrive.

I forrige Tider gaves der to lærde Skoler på Island, ved de to Bispesæder i Holum og Skalholt; hver var inddelt i to Klasser, som i Holum kaldtes Bord og Bænk, i Skalholt övre og nedre Bænk, fordi Dissiplene her intet Bord havde, men hist kun i överste Klasse, så at de måtte lægge deres Skriveböger på deres Sköd, når de havde noget at skrive. Læreren for den övre Klasse kaldtes Skolemester eller Rektor, for den anden Lokat. I den senere Tid bleve disse to Skoler forenede til en, som var i Rejkevig til 1805, da den blev forlagt til Bessasted, hvor den endnu er. Undervisningen i Bispeskolerne har omtrent været ligesom siden i Rejkevig, da Skolen her ligeledes tilsidst var delt i övre og nedre Bænk; en Tid skal der have været tre Lærere og tre Klasser. I disse tre Skoler blev aldrig Latin eller Græsk gjennemgået af Lærerne for Dissiplene (af Græsk læstes intet andet end det ny Testament); men når disse havde lært Begyndelsesgrundene af Grammatikken, blev dem daglig foresat et Pensum Latin

og Græsk, som de næste Dag måtte göre Rede for, da Læreren gjorde de fornödne Rettelser. At Dissiplene på denne Måde kunde lære noget, var kun muligt derved, at der hver Vinter læstes de samme Böger, og der altså altid vare ældre Dissiple, der hjalp de yngre og hverandre indbyrdes, hvilket så meget lettere kunde skje, da de alle havde deres Bolig på Skolen. Der gives Islændere, som mene, at denne Indretning ikke har været uden gavnlig Indflydelse på de Unge, da de herved mere nödtes til egen Virksomhed og Eftertanke end siden. År **1805**, da Skolen, formedelst Skolehusets Forfald i Rejkevig, blev forflyttet til Kongens Gård, Bessested, og nuværende Biskop St. Jonsen ansat som Lector Theologiæ ved Skolen, skjete den Forandring heri, at Undervisningen i de gamle Sprog blev indrettet på samme Måde som hos os, og at hver Lærer fik sine visse Fag at undervise begge Klasser i. Havde Therkelsen levet, var det bestemt, at han enten samme eller næste År skulde have været ansat ved Skolen som Lærer i Filologien og måskje tillige som Rektor.

Den S. 10 omtalte fri Kost (ölmusa ɔ: Almisse) bestod, medens Skolen var i Rejkevig, i utilstrækkelige Kostpenge, for hvilke Dissiplene selv måtte forskaffe sig Bespisning i Byen. Ved Bispeskolerne blev den dem meddelt i Föde, men undertiden yderst knap, så at Konferentsråd Erichsen klager over, at han var nær ved at forkomme af Sult den förste Vinter, han var i Skalholts Skole. På Bessestad besörges Bespisningen af en Oeconomus, da der ikke bo Bönder nok så nær ved, at Dissiplene selv kunne sörge for deres Kost. (Se islensk Sagnablöd, adra deild og Æfisögu Jóns Eyríkssonar.)

Dimittenderne fra Ribe-Skole for 1829.

1. *Peter Johan Kline*, Sön af afdöde Snedkermester *A. Kline* i Sönderborg, paa Als.
2. *Jes Lassen Bjerum*, Sön af Landmand *J. P. Bjerum* i Sönder-Fardrup, ved Ribe.
3. *Sören Christian Kaae*, Sön af Sognepræst *P. Kaae* i Lintrup.

Ordenen, i hvilken de dimitteres, beroer paa Examens Udfald.

Examen begynder den 7de September og holdes i fölgende Orden:

Mandagen	den 7de September		. . . .	Latinsk Stiil og skriftl. Overs. fra Latin.
Tirsdagen	— 8de	—	. . . .	Dansk Stiil.
Onsdagen	— 9de	—	. . . .	Græsk.
Torsdagen	— 10de	—	. . . .	Historie og Geographie.
Fredagen	— 11te	—	. . . .	Naturhistorie og Tydsk.
Löverdagen	— 12te	—	. . . .	Fransk.
Mandagen	— 14de	—	. . . .	Latin.
Onsdagen	— 16de	—	. . . .	Latin.
Torsdagen	— 17de	—	. . . .	Mathematik.
Fredagen	— 18de	—	. . . .	Hebraisk.
Löverdagen	— 19de	—	. . . .	Religion.
Mandagen	— 21de	—	. . . .	Dansk.

Examinationstiden er hver Dags Formiddag fra Kl. 8 til 12 og Eftermiddag Kl. 2 til 6.

Den os anbetroede Ungdoms Forældre og Paarörende, saavelsom andre Skolens Velyndere, indbydes herved til at overvære Examen og den Höitidelighed, med hvilken den sluttes Tirsdagen, den 22de September, om Aftenen Kl. 7.

